

Київський національний університет імені Тараса Шевченка
географічний факультет
кафедра географії України

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО НАВЧАЛЬНОЇ
ДИСЦИПЛІНИ**
**"ГЕОГРАФІЧНЕ КРАЇНОЗНАВСТВО ТА КРАЄЗНАВСТВО:
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ "ГЕОГРАФІЧНЕ КРАЄЗНАВСТВО"**

для студентів освітнього рівня бакалавр
спеціальності С6 – Географія та регіональні студії

Київ – 2026

Олішевська Ю.А. Методичні рекомендації до навчальної дисципліни "Географічне країнознавство та краєзнавство: змістовий модуль "Географічне краєзнавство"" (електронне видання) для студентів бакалаврату спеціальності С6 – Географія та регіональні студії (електронне видання) – К., 2026 – 21 с.

Рецензенти:

Гринюк О.Ю. кандидат географічних наук, доцент кафедри географії України Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Дем'яненко С.О. кандидат географічних наук, доцент кафедри географії України Київського національного університету імені Тараса Шевченка

*Рекомендовано до публікації Вченою радою географічного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Протокол № 14 від 28 травня 2026 р.*

Навчально-методичне видання розроблене для студентів бакалаврату географічних факультетів, що навчаються за освітньою програмою «Економічна географія», спеціальності С6 – Географія та регіональні студії.

ЗМІСТ

Вступ	4
Навчально-тематичний план лекцій та семінарських занять змістового модулю «Географічне краєзнавство»	6
Програма змістового модулю та питання для самостійної діагностики знань	7
Завдання для семінарських занять та самостійної роботи	12
Рекомендована література та джерела	19

ВСТУП

Навчальна дисципліна «Географічне країнознавство та краєзнавство» є обов'язковим компонентом освітньо-професійної програми «Економічна географія» підготовки фахівців за освітньо-кваліфікаційним рівнем бакалавр з галузі знань С Соціальні науки, журналістика, інформація та міжнародні відносини спеціальності С6 – Географія та регіональні студії.

Викладається у загальному обсязі 150 год 5 кредити (ECTS), протягом 1 семестру, із них на **змістовий модуль «Географічне краєзнавство»** передбачено лекцій – 14 год, семінарських занять – 14 год., самостійної роботи – 44 год. Завершується дисципліна у 1 семестрі іспитом.

Мета дисципліни – сформувати здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні задачі у сфері регіональних досліджень та міського й регіонального управління і планування (краєзнавство) та національного і макрорегіонального (країнознавство) рівнів, що характеризуються комплексністю та невизначеністю умов, у професійній діяльності з географії та регіональних студій у процесі навчання із застосуванням сучасних теорій та методів, а також використанням комплексу міждисциплінарних даних.

Основна увага модулю «географічне краєзнавство» зосереджена на окремих складових природно-ресурсного потенціалу краю (регіону) – природні умови та ресурси (рельєф, клімат, поверхневі води і т.д.), туристсько-рекреаційні та історико-культурні ресурси, ступінь їх освоєння і характер експлуатації, а також різноманітні аспекти розвитку краєзнавчого руху в межах окремих регіонів та міст України.

Змістовий модуль «географічне краєзнавство» присвячено вивченню краєзнавчих особливостей території України на загальнодержавному, регіональному та локальному рівнях. Модуль «географічне країнознавство» спрямований на вироблення навичок розуміти комплексне суспільно-географічне середовище економічного, соціального і політичного розвитку країн і макрорегіонів

світу. Сукупно, дисципліна розвиває здатність до комплексного просторового мислення, необхідного для розвитку професійних компетенцій, потрібних у подальшій професійній, зокрема управлінській діяльності студентів.

Завдання (навчальні цілі) – включають формування знань та розуміння предметної області географічного краєзнавства та країнознавства, здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій; здатність до просторового мислення, аналізу просторових (територіальних) відношень та взаємодії на глобальному, регіональному та локальному рівнях відпочинку та ведення здорового способу життя; здатність аналізувати структуру простору та його компонентів, тенденції розвитку просторових процесів і явищ.

Підготовка до семінарських занять та виконання самостійної роботи передбачає глибоке розуміння теоретичних основ географічного краєзнавства й володіння загальнонауковими методами, зокрема аналізу, синтезу, індукції та дедукції, навичками представлення власних результатів досліджень у вигляді доповідей та презентацій.

НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ЛЕКЦІЙ ТА СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ ЗМІСТОВОГО МОДУЛЮ «ГЕОГРАФІЧНЕ КРАЄЗНАВСТВО»

№ лекції	Назва лекції	Кількість годин		
		лекції	семінари	самостійна робота
Змістовий модуль 1. Географічне краєзнавство				
1	Географічне краєзнавство: історія становлення й розвитку науки. Сутність об'єктно-предметного поля досліджень.	2		4
2	Методи дослідження краю та джерела краєзнавства.	2	2	4
3	Регіональний огляд природних умов та ресурсів України.	2	2	8
4	Історико-етнографічне районування України. Традиційні види господарства.	4	4	10
5	Особливості формування туристсько-рекреаційного потенціалу території.	2	4	8
6	Використання краєзнавчої інформації для розвитку територій.	2	2	10
	ВСЬОГО	14	14	44

Загальний обсяг змістового модулю «Географічне краєзнавство» 72 год., в тому числі:

Лекцій – **14 год.**

Семінари – **14 год**

Самостійна робота – **44 год**

ПРОГРАМА ЗМІСТОВОГО МОДУЛЮ

«ГЕОГРАФІЧНЕ КРАЄЗНАВСТВО»

Тема 1. Географічне краєзнавство: історія становлення й розвитку науки.

Трактування географічного краєзнавства в різні історичні періоди. Об'єкт, предмет та завдання географічного краєзнавства. Місце географічного краєзнавства в системі географічних наук. Основні функції географічного краєзнавства. Етапи розвитку географічного краєзнавства. Формування зацікавленості до вивчення рідного краю в європейській та українській культурній традиції. Внесок українських учених XIX – XX ст. у розвиток географічного краєзнавства. Роль університетів, наукових товариств і громадських організацій у становленні краєзнавства. Репресії проти українських краєзнавців у 20-30х роках XX ст. Сучасний етап розвитку географічного краєзнавства в Україні. Значення краєзнавства у формуванні національної ідентичності.

Питання для самостійної діагностики знань.

1. *Як Ви розумієте основні завдання географічного краєзнавства?*
2. *Чому географічне краєзнавство є важливим для формування громадянської свідомості?*
3. *У чому полягає значення краєзнавства у сучасних умовах?*
4. *Чи сприяє краєзнавство розвитку туризму та економіки регіонів?*

Тема 2. Методи дослідження краю та джерела краєзнавства.

Основні принципи краєзнавчих досліджень. Загальнонаукові методи дослідження: метод спостереження, описовий, порівняння, статистичний метод, аналіз та синтез, метод узагальнення та інтерпретації даних. Історичний та системний підходи до вивчення краю. Спеціальні методи: польові дослідження,

експедиційний метод, картографічний метод, анкетування та опитування, інтерв'ю, геоінформаційні системи в краєзнавстві. Етнографічні методи збору інформації та їх роль в краєзнавчих дослідженнях. Основні джерела краєзнавчої інформації. Проблема достовірності джерел та критичний аналіз їх походження. Друковані та картографічні джерела, аерофотознімки та супутникові зображення, фотографії та електронні ресурси. Особливості фіксації усних джерел інформації в процесі краєзнавчих досліджень. Організація та етапи проведення краєзнавчого дослідження.

Питання для самостійної діагностики знань.

- 1. Які методи дослідження є найефективнішими для сучасного дослідження регіону?*
- 2. Які переваги та недоліки електронних джерел інформації?*
- 3. Як сучасні технології змінюють методiku краєзнавчих досліджень?*
- 4. Які складнощі можуть виникнути під час польових досліджень території на локальному рівні?*

Тема 3. Регіональний огляд природних умов та ресурсів України.

Природа краю як об'єкт краєзнавства. Поняття «природні ресурси» та «природні умови», «природно-ресурсний потенціал». Методичні підходи до визначення понять «природні туристичні ресурси», «туристсько-ресурсний потенціал». Пам'ятки природи та інші природоохоронні території. Алгоритм проведення краєзнавчих досліджень природних особливостей території регіону, громади, населеного пункту.

Питання для самостійної діагностики знань.

- 1. Як Ви розумієте поняття «природно-ресурсний потенціал» та «туристсько-ресурсний потенціал»?*

2. *Які кліматичні умови та ресурси характерні для північних регіонів України?*
3. *Схарактеризуйте рельєф як складову туристсько-ресурсного потенціалу.*
4. *Які проблеми рекреаційного природокористування характерні для окремих регіонів України?*

Тема 4. Історико-етнографічне районування України. Традиційні види господарства.

Особливості заселення території України. Сутність поняття «історико-етнографічний район», «етнічна межа». Методичні підходи до проведення історико-етнографічного районування України. Місце етнографічного районування у етнографічній та географічних дослідженнях. Етнокультурні ознаки районування: сучасні підходи. Особливості господарства, побуту, традиційних ремесл та промислів в межах основних історико-етнографічних територій України. Роль історико-етнографічного районування у розвитку туризму. Популяризація регіональних традицій та гастроспадщини. Сучасні виклики та перспективи дослідження історико-етнографічних особливостей регіонів України.

Питання для самостійної діагностики знань.

1. *Як Ви розумієте поняття «історико-етнографічний район»?*
2. *Назвіть підходи до проведення історико-етнографічного районування?*
3. *Які етнографічні райони України знаходяться за межами сучасного державного кордону країни?*
4. *Які традиційні види господарської діяльності українців Ви знаєте?*

Тема 5. Особливості формування туристсько-рекреаційного потенціалу території.

Сутність поняття «туристсько-рекреаційний потенціал» та «рекреаційне природокористування». Особливості оцінки туристсько-рекреаційного потенціалу окремих областей України. Сучасні методики та підходи до проведення регіональних досліджень туристсько-рекреаційного потенціалу. Коротка характеристика основних туристичних центрів України. Найбільші туристичні центри окремих регіонів України.

Питання для самостійної діагностики знань.

1. *Що таке рекреаційні ресурси?*
2. *Схарактеризуйте основні складові туристсько-рекреаційного потенціалу України.*
3. *Яку роль відіграють історико-культурні ресурси у розвитку туризму м. Києва?*
4. *Які проблеми переешкоджають раціональному використанню туристсько-рекреаційного потенціалу території однієї із областей України?*

Тема 6. Використання краєзнавчої інформації для розвитку територій.

Поняття краєзнавчої інформації та її види. Краєзнавча інформація як ресурс територіального розвитку. Формування позитивного іміджу території. Поняття «бренд території». Роль локальних досліджень та краєзнавчої інформації в стратегічному плануванні розвитку громад. Інвентаризація природної та культурної спадщини. Створення туристичних продуктів на основі місцевої спадщини. Туристичне брендування території. Роль краєзнавства у розвитку територіальних громад.

Питання для самостійної діагностики знань.

1. *Як Ви розумієте поняття «імідж території»?*

2. *Які основні особливості туристичної карти?*
3. *Яку роль відіграє краєзнавча інформація у формування територіальної ідентичності?*
4. *Які джерела краєзнавчої інформації є найбільш важливими для дослідження історико-культурної спадщини регіону?*

ЗАВДАННЯ ДЛЯ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ ТА САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Тема 1. Роль та значення географічного краєзнавства у розвитку сучасних досліджень України.

Підготувати доповіді на одну із перерахованих тем.

1. Функції та місце географічного краєзнавства у системі національного краєзнавства
2. Історія розвитку краєзнавчих досліджень у XVIII – XIX ст.
3. Історія розвитку краєзнавчих досліджень у XIX – XX ст.
4. Історія розвитку краєзнавчих досліджень у XXI ст. регіональний огляд.
5. Визначні постаті в краєзнавстві.
6. Сучасні географічні та краєзнавчі дослідження окремих регіонів України (на вибір студента/ки)
7. Роль громадських географічних та краєзнавчих організацій у розвитку географо-краєзнавчих досліджень України (УГТ, НСК, Товариство дослідників Волині та ін.)

Завдання для самостійної роботи.

Підготувати коротку доповідь про одного з відомих краєзнавців України:

Іван Франко, Софія Русова, С.Л. Рудницький, К.Д. Ушинський, М.П. Драгоманов, Ф.Д. Заставний, М.Ю. Костриця, М.П. Крачило, В.В. Обозний, О.В. Тімець, Я. І. Жупанський, В.П. Круль, П.Г. Шищенко, П.Т. Тронько.

Рекомендована література та джерела

1. Жупанський Я., Круль В. Про об'єкт і предмет вивчення національного краєзнавства // Краєзнавство. - 1994. - № 1-2. - С 3-6.
2. Костриця М.Ю. Витоки українського краєзнавства // Географія та основи економіки в школі. - 2000. - С. 31-32; №2. - С 34-36.

3. Краєзнавство в Україні: сучасний стан і перспективи: Наук, збірник. - К.: Академія, 2003.
4. Крачило М. П. Краєзнавство і туризм. - К.: Вища школа, 1994.
5. Круль В. П. Краєзнавство: Навчально-методичний посібник. Чернівці: Рута, 2007.
6. Обозний В. В. Краєзнавство: навчальний посібник-практикум. – К.: Міжнародна фінансова агенція, 1997.
7. Олішевська Ю. А. Шкільне географічне краєзнавство. Навчальний посібник. – К.: Видавець Кравченко Я.О., 2020.
8. Панкова Є. В. Туристичне краєзнавство: Навч. посіб. – К.: Альтерпрес, 2003.
9. Петранівський В. Л., Рутинський М. Й. Туристичне краєзнавство: Навч посібник / Під ред. Ф.Д. Заставного. – К.: Знання, 2006
10. Тімець. О.В. Краєзнавство і туризм. – К.: Знання, 1999.

Тема 2. Методи дослідження краю та джерела краєзнавства.

Завдання для самостійної роботи.

Скласти аналітичну таблицю, де вказати основні джерела краєзнавчої інформації по окремому регіону (області).

Джерело інформації	Короткий огляд інформації	Дані про авторів, рік видання, місце видання (для друкованих джерел)
Монографії	Природні умови та ресурси ...	
Періодичні видання	Опис рекреаційних ресурсів регіону	
Архівні матеріали	Статистичні дані про ...	
Картографічні джерела		
Матеріали краєзнавчих музеїв		
Інтернет джерела		

Рекомендована література та джерела

1. Панкова Є.В. Туристичне краєзнавство: Навч. посіб. – К.: Альтерпрес, 2003.
2. Петранівський В.Л., Рутинський М.Й. Туристичне краєзнавство: Навч посібник / Під ред. Ф.Д. Заставного. – К.: Знання, 2006.
3. Мезенцев, К. В. Методи дослідження в суспільній географії: традиції і новації. Економічна та соціальна географія, 2013.
4. Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України URL <https://mepr.gov.ua/>
5. Музеї України URL museum-ukraine.org.ua
6. Офіційний сайт «Державна служба статистики України» URL <http://www.ukrstat.gov.ua/>
7. Паспорти областей України
8. Офіційні сайти обласних військових адміністрацій
9. Головні управління статистики в окремих областях України

Тема 3. Регіональний огляд природних умов та ресурсів України

На основі аналізу літературних, наукових та інтернет джерел оформити аналітичну довідку «Характеристика природних умов та ресурсів області».

Зразок оформлення бланку довідки:

Географічне положення області	Коротка характеристика
Кліматичні умови та ресурси	
Основні форми рельєфу	
Мінеральні ресурси	
Бальнеологічні ресурси	
Найбільші річки та озера	
Біотичні ресурси	
Природоохоронні території (біосферні заповідники та національні парки)	
Загальна площа територій та об'єктів ПЗФ області.	

Завдання для самостійної роботи.

Проаналізувати вплив війни на стан території області. Встановити масштаби пошкодження природних ресурсів.

Рекомендована література та джерела

1. Основи краєзнавства : підруч. для студ. вищ. навч. закл. / за заг. ред. чл.-кор. НАНУ О. П. Рєєнта. – Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2016.
2. Панкова Є.В. Туристичне краєзнавство: Навч. посіб. – К.: Альтерпрес, 2003.
3. Петранівський В.Л., Рутинський М.Й. Туристичне краєзнавство: Навч посібник / Під ред. Ф.Д. Заставного. – К.: Знання, 2006
4. Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України URL <https://mepr.gov.ua/>
5. Офіційні сайти обласних органів державної влади

Тема 4. Історико-етнографічне районування України. Традиційні види господарства.

Підготувати доповідь-презентацію на тему «Характеристика історико-етнографічного району України». Кожен студент обирає 1 історико-етнографічний район.

Примітка: для великих за площею історико-етнографічних районів (наприклад, Лівобережна Україна, Правобережна Україна, Західна Україна дозволяється готувати спільну презентацію на двох осіб).

Перелік історико-етнографічних районів : Запоріжжя, Гуцульщина, Новоросія, Слобідська Україна, Лівобережна Україна, Правобережна Україна, Західна Україна, Галичина, Поділля, Буковина, Волинь і Полісся, Підкарпатська Русь, Таврія, Бессарабія, Кубань, Зелений Клин, Холмщина, Підляшшя, Більщина, Перемишльщина, Марморощина, Задунайщина, Підросійська Україна, Східна

Україна, Наддніпрянщина, Північне Причорномор'я, Брацлавщина, Покуття, Буджак.

План доповіді:

1. Місцезнаходження району (історико-етнографічної землі), які сучасні адміністративні області та райони входять до її складу.
2. Особливості сільськогосподарської культури, центри ремесл та промислів.
3. Характерні риси національної кухні, побуту, житла, одягу.
4. Висновки
5. Джерела інформації.

Рекомендована література та джерела

1. Астахова О.В., Крупа Т.М., Сушко В.А. Свята та побут Слобожанщини. – Харків: Колорит, 2008.
2. Горленко В. Ф. Етнографічне районування /Географічна енциклопедія. Т.1.-К.,1989.
3. Дністрянський М. С. Кордони України. Львів, 1993.
4. Дністрянський М. С. Етногеографія України: Навч. посібник. – Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2008.
5. Заставний Ф. Д. Географія України. У 2-х кн. – Львів: Світ, 1994.
6. Заставний Ф. Д. Українські етнічні землі. Львів, 1993.
7. Козак Д.Н. Етнокультурна історія Волині. К., 1992.
8. Культура і побут населення України: Навч. посібник / За ред. В.І. Наумко та ін. – К., 1993.
9. Лозко Г. Українське народознавство. К. 1995.
10. Пономарьов А.П. Українська етнографія. К. 1995.
11. Українська Радянська енциклопедія

Тема 5. Особливості формування туристсько-рекреаційного потенціалу території.

На основі аналізу літературних, наукових та інтернет джерел розробити оглядову краєзнавчу екскурсію на 2 дні по території області.

Робота має бути представлена у вигляді презентації та тексту екскурсії, що передбачає коротку характеристику маршруту екскурсії, опис запропонованих об'єктів показу, зокрема для природних об'єктів та об'єктів природно-заповідного фонду (час виникнення, основні характеристики рослинних формацій, тварини, що проживають, наприклад, на території національних парків, опис архітектурних споруд, скульптур і т.д., що є на території ботанічних садів, дендрологічних парків, парків-пам'яток садово-паркового мистецтва, що представляють пізнавальний інтерес).

Для об'єктів історико-культурної спадщини (коротка історична довідка про створення об'єкту, його власників, зміни у зовнішньому вигляді та інтер'єрі, фото із зображенням цих змін, значення для регіону).

Примітка: *Важливо включити до екскурсії як природні так і соціально-економічні, зокрема історико-культурні пам'ятки, унікальні об'єкти, які можуть стати «візитною картою» окремої області. Під час прокладання маршруту екскурсії необхідно враховувати транспортну доступність до обраних об'єктів показу, час на прийом їжі (сніданок, обід, вечеря) та вільний час.*

Завдання для самостійної роботи.

Проаналізувати природні та історико-культурні ресурси однієї з адміністративних областей України.

Тема 6. Використання краєзнавчої інформації для розвитку території.

Підготувати доповідь «Характеристика соціально-економічних умов області та вплив воєнних дій»

План доповіді.

1. Порівняти адміністративний устрій області станом на 1991 р. та 2020 р.
2. Проаналізувати кількість населення в межах сучасних одиниць області (загальна, міського та сільського), визначити провідні підприємства у розрізі адміністративних районів області за секторами економіки (варто виділити найбільші за кількістю працівників та економічними показниками). Кількість підприємств може варіювати від 3 до 5 в межах окремого району чи ОТГ.
3. Вплив воєнних дій на соціально-економічне середовище.
4. Висновки по проведеному дослідженні
5. Перелік використаних джерел інформації

Завдання для самостійної роботи.

Спрогнозувати перспективи розвитку обраного регіону на 5 та 10 років.

Обґрунтувати свої висновки.

Рекомендована література та джерела

1. Артьомов І. Ляшко М. Сучасні соціально-економічні виклики для України та шляхи їх мінімізації. Геополітичні пріоритети України. 2024. DOI: 10.24144/2078-1431.2024.1(32). 47–58.
2. Спасів Н. Я., Ніпіаліді О. Ю., Квасовський О. Р. Соціально-економічні наслідки повномасштабної війни в Україні: від національних проблем до глобальних викликів. Ефективна економіка 2025. DOI : <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2025.4.17>
3. Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України URL <https://mepr.gov.ua/>
4. Офіційний сайт «Державна служба статистики України» URL <http://www.ukrstat.gov.ua/>
5. Мапа культурних втрат URL <https://uaculture.org/culture-loss/>
6. Головні управління статистики в окремих областях України

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА ТА ДЖЕРЕЛА

Основна:

1. Олішевська Ю. А. Основи краєзнавства: навчально-методичний посібник./ Ю.А. Олішевська. - К., 2011.
2. Олішевська Ю. А. Шкільне географічне краєзнавство. Навчальний посібник. – К.: Видавець Кравченко Я.О., 2020.
3. Основи краєзнавства : підруч. для студ. вищ. навч. закл. / за заг. ред. чл.-кор. НАНУ О. П. Рєєнта. – Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2016.
4. Панкова Є.В. Туристичне краєзнавство: Навч. посіб. – К.: Альтерпрес, 2003.
5. Природно-ресурсний потенціал України: забезпечення добробуту та екологічної безпеки населення : [монографія] / за заг. ред. акад. НААН України, д. е. н., проф. М. А. Хвесика. К. : ДУ ІЕПСР НАН України, 2021.
6. Петранівський В.Л., Рутинський М.Й. Туристичне краєзнавство: Навч посібник / Під ред. Ф.Д. Заставного. – К.: Знання, 2006.

Додаткова:

1. Артёмов І. Ляшко М. Сучасні соціально-економічні виклики для України та шляхи їх мінімізації. Геополітичні пріоритети України. 2024. DOI: 10.24144/2078-1431.2024.1(32). 47–58.
2. Бабарицька В., Короткова А., Малиновська О. Екскурсознавство і музеєзнавство: Навч. посібник. К.: Альтерпрес, 2007.
3. Великочий В.С., Вичівський П.П., Зарічняк А.П. Історико-культурна спадщина Карпатського регіону: навчальний посібник для студентів спеціальностей «туризм», «готельно-ресторанна справа», «менеджмент соціокультурної діяльності». Івано-Франківськ : Видавець Кушнір Г.М., 2018.

4. Вишневецький В. Екскурсія як метод пізнання. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка - 2019. – Вип. 2(75). doi: 10.17721/1728-2721.2019.75.10
5. Воропай О. Звичаї нашого народу. К.: Оберіг, 1991.
6. Гладун О.М. Нариси з демографічної історії України ХХ століття : монографія / О.М. Гладун ; НАН України, Ін-т демограф. та соціальн. дослідж. ім. М.В. Птухи. – Київ, 2018. URL: <http://www.idss.org.ua/monografii/Gl.pdf>
7. Горленко В. Ф. Етнографічне районування /Географічна енциклопедія. Т.1.- К., 1989.
8. Дністрянський М. С. Етногеографія України: Навч. посібник. – Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2008.
9. Дністрянський М. С. Кордони України. Львів, 1993.
10. Дронова О. Л. Запотоцький С. П. Сучасне природокористування: суспільно-географічний контекст : навчально-методичний посібник. – К. : Прінт-Сервіс, 2018
11. Дутчак С.В. Туристсько-рекреаційні ресурси ландшафтів. Монографія. - Чернівці: Видавничий дім «Родовід», 2014.
12. Заповідники і національні природні парки України – К.: Вища школа, 1999.
13. Заставний Ф. Д. Географія України. У 2-х кн. – Львів: Світ, 1994.
14. Заставний Ф. Д. Українські етнічні землі. Львів, 1993.
15. Козак Д.Н. Етнокультурна історія Волині. К., 1992.
16. Крачило М. П. Краєзнавство і туризм. - К.: Вища школа, 1994.
17. Культура і побут населення України: Навч. посібник / За ред. В.І. Наумко та ін. – К., 1993.
18. Лабскір В.М., Любієв А.І., Юшко О.В. та ін. Туристичні об'єкти України. – Харків: НТУ «ХП», 2002.
19. Мезенцев, К. В. Методи дослідження в суспільній географії: традиції і новації. Економічна та соціальна географія, 2013.

20. Музеї України URL museum-ukraine.org.ua
21. Національна доповідь про стан техногенної та природної безпеки в Україні з 2009,...2021 URL: <https://mepr.gov.ua/diyalnist/napryamky/ekologichnyj-monitoryng/natsionalni-dopovidi-pro-stan-navkolyshnogo-pryrodnogo-seredovyshha-v-ukrayini/>
22. Офіційний сайт «Державна служба статистики України» URL <http://www.ukrstat.gov.ua/>
23. Покоłodна М. М. Організація екскурсійної діяльності: підручник. – Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О.М. Бекетова. – 2017.
24. Рельєф України. Навчальний посібник / За загальною редакцією В.В. Стецюка. – К.: Видавничий дім “Слово”, 2010.
25. Спасів Н. Я., Ніпіаліді О. Ю., Квасовський О. Р. Соціально-економічні наслідки повномасштабної війни в Україні: від національних проблем до глобальних викликів. Ефективна економіка 2025. DOI : <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2025.4.17>
26. Стафійчук В.І. Рекреалогія. Навчальний посібник. – К.: Альтерпрес, 2006.
27. Українське народознавство: Навч. посібник /За ред. С.П. Павлюка, Г.Й. Горинь, Р.Ф. Кирчива. Львів:Фенікс, 1994.
28. Червона книга України. Рослинний світ /Відповід. ред. Ю.Р. Шеляг-Сосонко. – К.: Українська енциклопедія ім. М.П. Бажана, 1996.
29. Червона книга України. Тваринний світ /Відповід. ред. М.М. Щербак - К.: Українська енциклопедія ім. М.П. Бажана, 1994.
30. Ukraïner URL: <https://www.ukrainer.net/regions>